

هدف کلی

آشنایی با ارزشمندی دو میل درونی یعنی "آراستگی" و "مقبولیت" و لزوم همراهی این دو میل با عفاف

اهداف جزئی

تبیین معنای آراستگی و توجه دادن دانش آموز به اهمیت آراستگی باطنی در کنار آراستگی ظاهری آشنایی با نظر پیشوایان دین درباره آراستگی و توصیه های آنان در این مورد

آشنایی با تأثیر آراستگی و پاکیزگی بر زندگی فردی و اجتماعی
تبیین معنای مقبولیت و چگونگی کسب آن از راه های صحیح

شناخت رابطه آراستگی و عفاف
شناخت رابطه مقبولیت و عفاف

مجتبی محمودی

دبیر دین و زندگی شهرستان ایذه

سال تحصیلی ۱۴۰۰ - ۱۳۹۹

فضیلت آراستگی

درس سیزدهم

هرگاه دنبال آرامشی فراگیرم، در طبیعت خداوند گام می گذارم و دل به نغمه های خوش آهنگ آن می سپارم تا پایانی باشد بر ناخوشایندی و خستگی های زندگی روزمره و امید برای آغازی دوباره و پرتلاش و هیجان انگیز.

در طبیعت، به هرچه می نگرم، زندگی و زیبایی هایش جلوه گر است؛ بوته های سرسبز آن طراوت و شادابی را فریاد می زنند و گل های رنگارنگش عشق و زیبایی را. کوه هایش استواری را به تصویر می کشند و رودها و چشمه هایش بویایی و حرکت را ...

با خود می اندیشم آیا من هم می توانم؟

آیا می توانم در اجتماع چون برگ های بهاری پرطراوت، چون گل زیبا، چون کوه استوار و مانند رود پویا باشم؟

آیا می توانم با حضورم آرامش و امنیت را برای دیگران به ارمغان آورم؟ و هر جا که باشم منشأ خیر و برکت باشم.^۱

سرانجام با خود می اندیشم چگونه حضوری در اجتماع می تواند این ثمرات را به دنبال آورد؟

۱- وَ جَعَلْنِي مُبَارَكًا مِثْلَ مَا كُنْتُ... سورة مريم، آیه ۳۱

- 1- اراستگی به چه معناست؟
 2- اراستگی باطنی و ظاهری نتیجه چیست؟
 3- پیشوایان ما به چه اراستگی توجه داشتند؟

■ اراستگی، سیره پیشوایان دین

1 (اراستگی به معنای «بهرتر کردن وضع ظاهری و باطنی و زیبا نمودن این دو» است).¹ بنابراین، دو نوع اراستگی داریم.² (اراستگی باطنی که نتیجه برخورداری روح انسان از صفات زیبایی همچون ادب، حُسن خلق، سخاوت، مهربانی و... است و اراستگی ظاهری که نتیجه مرتب بودن وضع ظاهر و توجه به نظافت و زیبایی آن است).²

انسان به طور طبیعی به اراستگی علاقه دارد و می‌کوشد تا هم درون خود را آراسته کند و هم با ظاهری آراسته در جامعه حضور یابد. دیگران نیز کار او را تحسین می‌کنند و هم نشینی با او را دوست دارند و از بودن با او لذت می‌برند.

3 (پیشوایان ما هم در اراستگی باطنی خود تلاش می‌کردند یعنی آراسته به زیبایی‌های اخلاقی بودند و هم به اراستگی ظاهری خود توجه داشتند و مؤمنان را نیز به رعایت آن دعوت می‌کردند و اراستگی را از اخلاق مؤمنان می‌دانستند).³ 4- چند مورد از ویژگی‌های اراستگی پیامبر (ص) را بنویسید؟ به طور مثال⁴، هنگامی که کسی در خانه پیامبر را می‌زد و قصد ملاقات با ایشان را داشت، آن حضرت

ابتدا به آینه نگاه می‌کرد و موهای خود را شانه می‌زد و لباس خود را مرتب‌تر می‌کرد؛ و می‌فرمود:

خدای تعالی دوست دارد وقتی بنده‌اش به سوی دوستان خود می‌رود، آماده و آراسته باشد.⁵

پیامبر همواره خود را معطر می‌کرد و سپس در جمع حاضر می‌شد یا به نماز می‌ایستاد.⁴

روزی یکی از مدعیان زهد و پرهیز از دنیا، امام صادق علیه السلام را دید که لباس زیبایی پوشیده است. وی

به امام گفت: جدّ شما این‌گونه لباس‌ها را نمی‌پوشید. 5- امام صادق (ع) به یکی از مدعیان زهد که بر اراستگی ایشان ایراد گرفته بود، چه فرمود؟

5 (امام علیه السلام فرمود: در آن زمان مردم در سختی بودند، اما امروز ما در شرایط بهتری هستیم و عموم مردم توانایی پوشیدن چنین لباسی را دارند).⁵ 6- امام صادق (ع) درباره اراستگی و زیبایی چه فرموده است؟

همچنین ایشان می‌فرمود: ⁶ خداوند اراستگی و زیبایی را دوست دارد و از نپرداختن به خود و خود را ژولیده نشان دادن، بدش می‌آید.⁶

و نیز می‌فرمود: 1- امام صادق (ع) درباره نمازی که با بوی خوش گزارده شود، چه فرموده اند؟

7 (دو رکعت نماز که با بوی خوش گزارده شود، بهتر از هفتاد رکعت نماز بدون بوی خوش است).⁷

۱- غررالحکم و دُرر الکلم، تمیمی آمدی، ج ۱، ص ۳۰۷

۲- وسائل الشیعه، شیخ حرعاملی، ج ۱، ص ۲۷۸

۳- اصول کافی، کلینی، ج ۶، ص ۴۴۲

۴- امالی، طوسی، ج ۱، ص ۲۷۵

۵- نواب الاعمال، شیخ صدوق، ص ۳۶۲

- 1- پیامبر اکرم (ص) در رابطه با ارادتگی مردان و زنان چه توصیه هایی فرموده اند؟
- 2- شیوه رسول خدا و پیشوایان دین در ارادتگی چه اثری بر مسلمانان داشت؟
- 3- آیا ارادتگی فقط اختصاص به زمان حضور در اجتماعات و معاشرت ها دارد؟

در کنار این توصیه ها و سفارش هایی که به عموم مردان و زنان مسلمان می شد، پیشوایان دین به هریک از گروه مردان و زنان نیز سفارش های جداگانه ای می کردند؛ به عنوان نمونه (پیامبر ﷺ) به مردان می فرمود: سبیل و موهای بینی خود را کوتاه کنيد و به خودتان برسید؛ زیرا این کار بر زیبایی شما می افزاید.¹ پیامبر با وجود آنکه مردان را به کوتاه کردن ناخن سفارش می کرد اما به زنان توصیه می کرد ناخن های خود را مقداری بلند بگذارند چون برای آنان زیباتر است¹

2 (این شیوه رسول خدا ﷺ و پیشوایان دیگر ما سبب شد که مسلمانان در اندک مدتی به آراسته ترین و پاکیزه ترین ملت ها تبدیل شوند و الگو و سرمشق ملت های دیگر قرار گیرند)² (ارادتگی، اختصاص به زمان حضور در اجتماعات و معاشرت ها ندارد؛ بلکه شامل زمان حضور در خانواده، و از آن مهم تر، زمان عبادت نیز می شود)³ (استفاده از عطر، شانه زدن موها، پوشیدن لباس روشن و تمیز و پاک بودن تمامی بدن، از توصیه های مهم آنان هنگام عبادت است)⁴ تکرار دائمی نماز در شبانه روز، این آراستگی و پاکي را در طول روز حفظ می کند و زندگی را پاک و باصفا می سازد.

4- پیشوایان دین چه توصیه های در مورد ارادتگی به هنگام عبادت کرده اند؟

■ مقبولیت 5- مقبولیت در میان جمع به چه معناست و در نوجوان و جوان سبب چیست؟

5 (یکی از نیازهای انسان، نیاز به مقبولیت در جمع خانواده، همسالان و جامعه است. ما دوست داریم دیگران ما را فرد مفید و شایسته ای بدانند و تحسین کنند. این نیاز، در دوره جوانی و نوجوانی نمود بیشتری دارد و سبب می شود که نوجوان و جوان بیشتر به خود پردازد و توانایی ها و استعداد های خود را کشف و شکوفا کند و در معرض دید دیگران قرار دهد. جوانی که با نشان دادن استعداد خود در یک رشته ورزشی یا خلق اثر هنری یا کار مؤثر در کارگاه صنعتی، تحسین دیگران را برانگیزد، از این قبیل است. به غیر از این افراد، هرکس در جامعه تلاش می کند در هر جایگاهی که قرار دارد، برای خود مقبولیت کسب کند.)⁵

6 (البته اندک افرادی نیز وجود دارند که به این نیاز طبیعی، پاسخ های درستی نمی دهند و با پوشیدن لباس های نامناسب یا به کار بردن کلام زشت و ناپسند یا با گذاشتن سیگاری بر لب، می خواهند وجود خود را برای دیگران اثبات کنند.)⁶ این قبیل اعمال نشانه ضعف روحی و ناتوانی در اثبات خود از راه درست و سازنده است.

6- چند مورد از اعمالی که نشانه ضعف روحی و ناتوانی در اثبات خود از راه درست و سازنده است را نام ببرید؟

۱- قرب الاسناد، حمیری، ص ۶۷

۲- اصول کافی، کلینی، ج ۶، ص ۴۹۱؛ وسائل الشیعه، شیخ حرعاملی، ج ۱، ص ۳۳۵

■ عفاف

1 (عفاف حالتی در انسان است که به وسیله آن خود را در برابر تندرویها و کندرویها کنترل می کند تا بتواند در مسیر اعتدال و میانه روی پیش رود و از آن خارج نشود) ¹ یعنی ² (در برآورده کردن هریک از علایق و نیازهای درونی به گونه ای عمل نمی کند که یا به طور کامل غرق در آن شود و از دیگر نیازها غافل شود یا به طور کل آن را کنار گذارد و به کوتاهی و تفریط دچار شود؛ بلکه در حد مطلوب و صحیح به برآورده کردن همه نیازها توجه دارد). ²

3- حالت « تبرج » را تعریف کنید؟

■ ارتباط عفاف با آراستگی و مقبولیت

یکی از جلوه های عفاف، مربوط به آراستگی و مقبولیت است. (برخی انسان ها در آراستگی ظاهری و ابراز وجود و مقبولیت، دچار تندروی می شوند؛ به گونه ای که در آراسته کردن خود، زیاده روی می کنند و به خودنمایی می رسند. قرآن کریم این حالت را «تبرج»¹ می نامد و آن را کاری جاهلانه می شمرد)³ چرا همان دینی که ما را به آراستگی توصیه می کند، از خودنمایی و افراط در آراستگی پرهیز می دهد؛ (زیرا زیاده روی در آراستگی و توجه بیش از حد به آن باعث غفلت انسان از هدف اصلی زندگی و مشغول شدن

نکته

سوال

به کارهایی می شود که عاقبتی جز دور شدن از خدا ندارد.)

4 (انسان عقیف، چه مرد و چه زن، خود را کنترل می کند و آراستگی خود را در حد متعادل نگه می دارد و به «تبرج» دچار نمی شود. انسان عقیف زیبایی ظاهری خود را وسیله خودنمایی و جلب توجه دیگران قرار نمی دهد و اجازه نمی دهد که به شخصیت انسانی او اهانت شود. او حیا می کند که برخی افراد به خاطر اموری سطحی و کوچک، زبان به تحسین و تمجید او بگشایند و به او به عنوان ابزاری برای لذت جویی نگاه کنند. او در وجود خود، استعداد و ارزش های برتر و والاتری می یابد که می تواند

4- ویژگی های انسان عقیف را بنویسید؟

5- آیا یک انسان عقیف، از مقبولیت نزد همسالان و جامعه گریزان نیست؛ اما خود را با ارزش تر تحسین و احترام واقعی دیگران را برانگیزد)⁴

همچنین ⁵ (یک انسان عقیف، از مقبولیت نزد همسالان و جامعه گریزان نیست؛ اما خود را با ارزش تر از آن می داند که بخواهد این مقبولیت را از راه جلب توجه ظاهری به دست بیاورد و خود را در حد

ابزاری برای هوس رانی دیگران پایین آورد.)⁵

6- چه زمانی آراستگی انسان با وقارتر می شود؟

بنابراین،⁶ (به همان میزان که رشته های عفاف در روح انسان قوی و مستحکم می شود، نوع آراستگی

۱- تبرج از ریشه برج است و برج بنای بلندی است که از دور به آسانی می توان آن را دید. واژه تبرج به این دلیل در بحث افراط در آراستگی به کار گرفته می شود که برخی برای جلب توجه دیگران، خود را به شکلی درمی آورند که توسط دیگران دیده شوند. امروزه تبرج مصادیق مختلفی یافته که برخی از آنها عبارتند از استفاده از عطرها، تند، پوشیدن لباس هایی با عکس های نامناسب، پوشیدن لباس های بدن نما و پاره و ...

۲- سوره احزاب، آیه ۳۳

- 1- چه زمانی ارستگی انسان جنبه خودنمایی به خود می گیرد؟
 2- امام علی (ع) درباره ارستن خود برای جلب توجه دیگران چه می فرماید؟

و پوشش او باوقارتر می شود (به همان میزان نیز که رشته های عفاف انسان ضعیف و گسسته می شود، ارستگی و پوشش او سبک تر و جنبه خودنمایی به خود می گیرد).¹

امام علی علیه السلام می فرماید:

2 «ابدا خود را برای جلب توجه دیگران بیارایی که در این صورت ناچار می شوی با انجام گناه به جنگ خدا بروی»²

3- طبق سخن امام صادق (ع)، ژوشیدن لباس نازک و بدن نما نشانه چیست؟

و امام صادق علیه السلام نیز می فرماید:

3 (لباس نازک و بدن نما نپوشید؛ زیرا چنین لباسی نشانه سستی و ضعف دینداری فرد است).³

■ زن، مظهر عفاف

(گرچه عفاف، خصلت هر انسان بافضیلتی، اعم از زن و مرد است، اما وجود آن در زنان و دختران ارزش بیشتری دارد. زیرا خداوند زنان را بیش از مردان به نعمت زیبایی آراسته است. زن، مظهر جمال و زیبایی است و این زیبایی، هم درونی و هم ظاهری است. احساسات لطیف زن که بیانگر زیبایی های درونی وی است، با زیبایی ظاهر او عجین شده است؛ برای حفظ همین نعمت است که خداوند احکام ویژه ای را برای زن قرار داده است، تا گوهر زیبای وجودش از نگاه ناهلان دور بماند و روح بلندش تحقیر نشود.)

پاسخ سوال 2
اندیشه و تحقیق

پاسخ سوال 2
اندیشه و تحقیق

دریافت هر نعمتی از جانب خدا، مسئولیتی را نیز به همراه می آورد؛ همان طور که اگر کسی به نعمت علم زینده شد، نباید علمش را ابزار دست قدرتمندان ستم پیشه کند، نعمت زیبایی نیز نباید در خدمت

نکته

هوس رانان قرار گیرد. همان گونه که اگر انسان از علم خود به درستی استفاده نکند، به جای رستگاری، شقاوت نصیبش می شود،⁴ (عرضه نابه جای زیبایی، به جای گرمی بخشیدن به کانون خانواده، عفت و حیا را از بین می برد و این گوهر مقدس را از او می گیرد).⁴

4- عرضه نابه جای زیبایی چه نتایجی برای انسان دارد؟

فیلم

۱- بحار الأنوار، مجلسی، ج ۷۱، ص ۶۶۳
 ۲- همان، ج ۷۹، ص ۲۹۹

با توجه به شکل پوشش‌های موجود در جامعه برای پسران و دختران، بگویید که کدامیک از آنها عفت افراد را بیشتر تضمین می‌کند؟ چرا؟

پوششی که در آن تمام بدن به جز گردی صورت و دست‌ها و پاها تا میچ از نامحرم پوشیده

باشد و همچنین چسبان و تحریک‌کننده نباشد. در پوشش باید فرهنگ جامعه هم مورد

توجه قرار گیرد

1- خودنمایی نوعی تندروی در آراستگی و ابراز وجود و کاری جاهلانه است، اما آراستگی به معنای مرتب و منظم کردن خود و بهتر کردن وضع ظاهری و باطنی است. در خودنمایی کوچکی نفس و در آراستگی سلامت نفس وجود دارد

اندیشه و تحقیق

۱- چه تفاوتی میان آراستگی و خودنمایی ظاهری است؟

۲- چرا خصلت ارزشمند عفاف در وجود زنان از ارزش بیشتری برخوردار است؟ پاسخ در متن کتاب مشخص شده است

پیشنهاد

۱- پیرامون ما افرادی هستند که با استفاده از خلاقیت‌های خود تحسین دیگران را برانگیخته‌اند و در زمینه‌های گوناگون هنری، ورزشی، علمی، اجتماعی و اخلاقی به فردی مؤثر در جامعه تبدیل شده‌اند. آنچه دربارهٔ عوامل این موفقیت می‌دانید، بیان کنید.

۲- با خود بیندیشید و ببینید که تا چه اندازه کوشش کرده‌اید آراستگی همراه با عفاف داشته باشید. آیا موانع درونی در مقابل این کوشش وجود داشته است؟ آنها را برای خود مشخص کنید و برای برداشتن آن موانع، راه حل مناسب تنظیم نمایید.